

Mladen Ančić

JEDAN FRAGMENT IZ ŽIVOTA SANDALJA HRANIĆA

Fondovi Dubrovačkog arhiva još uvijek nude bogatu građu za proučavanje raznih aspekata života u srednjovjekovnoj Bosni. Arhiv je posebno bogat podacima o pojedinim ličnostima koje su živjele u neposrednoj blizini Dubrovnika, kao što je to bio slučaj sa Sandaljem Hranićem. Detalji te bogate građe omogućuju da se uz pomoć već obrađenih i poznatih podataka baci više svjetla na pojedine probleme. Tek uklapanjem sitnih pojedinosti u jednu mozaičku cjelinu u stanju smo da upotpunimo naša saznanja o životu srednjovjekovnog čovjeka. Ovaj rad treba da razjasni upravo jednu od takvih pojedinosti vezanih za život i djelovanje velikog bosanskog vojvode Sandalja Hranića.

Riječ je o jednom podatku koji do sada nije bio nepoznat, a odnosi se na želju velikog vojvode da pred kraj života podigne u Dubrovniku jednu crkvu sa bolnicom. Podatak je prvi objavio J. Radonić,¹⁾ a potom i Č. Truhelka.²⁾ No, oba su osvrta, bar po našem mišljenju, ponešto manjkava. Inače je pitanje samo po sebi zanimljivo, tim prije što u njegovoj pozadini stoji širi problem vjerskih prilika srednjovjekovne Bosne.

Sve što je vezano za ovu vojvodinu želju, njegovi zahtjevi i uvjeti kao i zahtjevi i uvjeti dubrovačke vlade, zapisano je u petoj knjizi odluka Vijeća umoljenih. Jedino čega nema, a što nama danas može biti najzanimljivije, jeste odgovor na pitanje kojem je kultu trebalo da služi zamišljena crkva. Odgovor na to pitanje pokušali su da daju oba velika historičara koji su obratili pažnju na ovaj podatak, no, čini se da argumenti nijednog nisu utemeljeni na izvornom materijalu. Stoga se prije svega obraćamo zapisima sa sjednica Vijeća umoljenih kako bismo saznali sve što je tamo raspravljano.

¹⁾ J. Radonić, *Der Grossvojvode von Bosnien Sandalj Hranić-Kosača*, Archiv für Slavische Philologie, XIX-3/4, 1897, 465.

²⁾ Č. Truhelka, *Konavoski rat*, Glasnik Zemaljskog Muzeja, XXIX/1917, 209-211.

U aprilu 1434. u Dubrovniku je boravio dobro poznati Sandaljev poslanik, Pribislav Pohvalić. Između ostalih stvari koje je on u Sandaljevo ime raspravljao sa vladom Republike našao se i zahtjev za izgradnju crkve. Pred Vijeće je iznesen prijedlog da se Pribislavu odgovori lijepim ali i opreznim riječima, ostavljajući nadu da će dobiti mjesto za izgradnju crkve. No, uz to su Dubrovčani postavili zahtjev da im Sandalj ustupi svoju župu Dračevicu sa Novim.³⁾ Nakon što je prijedlog usvojen vratio se Pribislav sa takvim odgovorom Sandalju, koji je razmišljao sve do novembra iste godine.

Pitanje izgradnje crkve ponovo se pojavilo u Vijeću umoljenih tek 10. novembra 1434. Tada je u Dubrovniku ponovo boravio Pribislav Pohvalić, obavljajući još neke poslove za vojvodu. Kada je pokrenuto pitanje crkve, vijećnici su odlučili da knez i njegovo Malo vijeće održe »colloquium« sa Pribislavom, na kojem će se raspravljati »pro petitionem ecclesiam faciendam« i »pro factis Drazevize«. Sve prijedloge do kojih bude mogao doći, knez je bio dužan podastri Vijeću umoljenih.⁴⁾

Pregovori kneza i Pribislava trajali su dva dana, pa je 12. novembra pitanje ponovo stavljeno na dnevni red Vijeća umoljenih. Prvi prijedlog, kako ga je formulirao knez, izgledao je ovako: Sandalj želi da u Dubrovniku podigne crkvu i bolnicu, na mjestu koje će odrediti vlada, s tim da je vlada dužna pribaviti sve dozvole od nadležnih prelata kako bi se vječno imala dozvola i odobrenje. Sandalj je po tom prijedlogu trebao da stavi u poklad 6.000 zlatnih dukata uz kamatu od 5%, a tim novcem od kamata bi se održavali objekti.⁵⁾ Kod glasanja je ovaj prijedlog bio odbijen premoćnom većinom glasova.

³⁾ Historijski Arhiv Dubrovnik, (HAD) Acta Consilii Rogatorum V, fol. 199, 12. IV 1434.: Prima pars est de induciando eidem domino Pribissavo ambaxiatori respondere ad petitionem quam fecit pro ecclesiam faciendam. Secunda pars est de deliberando. Captum per XXII contra XV.

Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et minori consilio suo respondendi ipsi ambaxiatori ad partem ipsam quam exposuit pro ecclesiam dando sibi verbis pulcris et cautis spem loci pro ipsam ecclesiam. Verum requirendo ab eo cum bono modo et maverie pulcra ut per ipsum voivodam Sandagl nobis detur Drazeviza cum castro et jurisdictione sua. Captum per XXXV contra«.

⁴⁾ Cons. Rog. V, 229', 10. XI 1434.: Prima pars est quod dominus Rector cum suo minori consilio esset et ponere se debeat cum ipso domino Pribissavo ambaxiatore ad habendum colloquium et racionacium secundum pro petitionem ecclesiam faciendam quam facit et pro factis Drazevize secundum quod arengatum est superinde in presenti consilio. Et quidquid ab ipso habere poterit circa id in partium deferri debeat ad consilium rogatorum. Captum per omnes.

⁵⁾ Cons. Rog. V, 230', 12. XI 1434.: Prima pars est de acceptando et offerendo domino Pribissavo Poqualize ambaxiatori voivode Sandagl secundum petitionem suam quam fecit. Videlicet de dando sibi locum quem commode et habiliter reperire poterit dominium nostrum ubi ecclesiam et hospitale facere possit semper habendo auctoritatem et licenciam ab illis prelati ad quos hoc talis licencia et conyesio spectat. Et de acceptando in Commune nostrum ducatis sex mille ad prode de quinque pro centenario omni anno quos ponere vult ipse voivoda in nostrum Commune pro dotacione ipsius ecclesie et hospitalis. Secunda pars est de excusando nos. Captum per XXXV contra I.

Potom je pred vijeće iznesen prijedlog koji je bio u suglasnosti sa odgovorom datim Pribislavu u aprilu, kada je prvi put i pokrenuto pitanje izgradnje crkve. Po ovom prijedlogu svi uvjeti ostaju isti kao i u prvom prijedlogu, a mijenja se način izdržavanja objekata. Naime, Dubrovčanima treba da »pleno iure« pripadne Sandaljeva župa Dračevica, pod uvjetom da je nikad ni dijele pojedincima. U stvari, župa se ustupa kao prćija crkve i bolnice. Kao protuprijedlog ponovo je na glasanje stavljen i prvobitno odbijeni prijedlog da se crkva i bolnica grade bez zahtjevanja posebnog dara. Sada je u Vijeću umoljenih došlo do interesantnog obrta. Od prisutnih vijećnika njih 19 je sad glasalo za prvobitni prijedlog, a ostalih 17 je glasalo za prijedlog po kojem bi se dobila Dračevica.⁶⁾

Na kraju se glasalo o tome da li da se ide pred Veliko vijeće sa usvojenim zaključkom po kojem se crkva i bolnica grade bez nekog posebnog dara. Odlučeno je da se »za sada« ne ide pred Veliko vijeće koje treba da dâ konačnu sankciju za usvojeni zaključak, a da se Pribislavu dâ odgovor suglasan usvojenom zaključku o gradnji crkve i bolnice.⁷⁾ Spomenimo da je u cijelom ovom poslu i Pribislava Pohvalića očekivala nagrada. Naime, 13. novembra je u Velikom vijeću donesena odluka da se on daruje tekstilom u vrijednosti 30 perpera.⁸⁾

Ovako iscrpan prikaz toka pregovora bio je potreban kako bismo ga uporedili sa svim onim što su raniji historičari rekli o ovom slučaju. Prvi koji je ovaj podatak iznio na svjetlo dana bio je J. Radonić. On se tek osvrnuo na ovaj podatak, iznoseći kako je Sandalj u Vijeću umoljenih bio odbijen kada je u novembru 1434. tražio da ispred zidova grada podigne crkvu i bolnicu.⁹⁾ Kako je vidljivo iz predočenog materijala ne postoji osnov za ovakvu tvrdnju. Dubrovčani nisu odbili Sandaljevu želju, bar ne izravno i otvoreno. Štaviše, Sandaljev zahtjev je, bar formalno, bio prihvaćen u

⁶⁾ Cons. Rog. V, 230', 12. XI 1434.: Prima parst est de offerendo ipsi domino Pribissavo ambaxiatori locum pro faciendum dictam ecclesiam et hospitale quem commode habere et reppernre poterit dominium nostrum semper habendo auctoritatem et licenciam a prelibatis ad quos spectat. Et etiam sum libertate et auctoritate nostri miaoris consilii petendo et habendo ab ipso vojvoda contrata sua Drazevize que sit et esse debeat dos et per dote ipsius ecclesie et hospitalis et subiecta et supposita pleno iure domino et communitati nostre Ragusil, ita tamen quod inter nostrum dominium et singulares personas ipsius domini nullo tempore dividi vel partiri debeat. Secunda pars est de offerendo ut prefertur locum pro dictam ecclesiam et hospitali faciendum cum dictis autoritotibus, simpliciter sine aliqua requisitione dotis. Captum per XVIIIII contra XVII.

⁷⁾ Cons. Rog. V, 230', 12. XI 1434.: Prima pars est de eundo ad maius consilium cum scripta parte capta de offerendo domino Pribissavo Poqualize ambaxiatori Sandagl locum pro hedificando ecclesiam et hospitale quos dicit facere velle ipse vojvoda cum auctoritatibus tamen prelatorum et maioris consilii sine aliqua requisitione dotis. Et de dando quod quilibet in ipso consilio libere consolere possit prout voluit. Secunda pars est de non eundo pro nunc ad maius consilium. Et de dando responsum ipsi domino Pribissavo fecundum partem scriptam captum. Captum per XXXIIII contra II.

⁸⁾ HAD, Acta Consilii Maioris, V, 63, 13. XI 1434.

⁹⁾ J. Radonić, *Der Grossvojvoda...*, 465.

Vijeću umoljenih, i to u formi pogodnijoj za velikog vojvodu. Radonić je sasvim ispravno ovu vijest u napomeni povezao sa jednom drugom viješću iz dubrovačkih izvora. Tu je vijest preuzeo od K. Jirečeka, a ona se odnosi na želju Sandaljeve udovice Jelene da pred zidovima grada podigne pravoslavnu crkvu sa bolnicom.¹⁰⁾ Jelena je sa tim svojim zahtjevom bila odbijena, pod motivacijom da se Dubrovčani boje ekskomunikacije kojom bi papa udario na njih kad bi dozvolili izgradnju pravoslavne crkve. Ništa nije pomoglo ni to što je za Jelenu intervenirao kod Dubrovčana njen sestrić, srpski despot Đurađ.

Drugi autor koji je pisao o ovom slučaju, Č. Truhelka, postavio je problem drugačije. On je nešto šire obradio cijeli postupak, ispustivši podatak od 12. aprila i treće glasanje 12. novembra, kada je zaključeno da se ne ide pred Veliko vijeće. Tako po Truhelkinjoj verziji izgleda da je sav posao bio obavljen i da do izgradnje crkve nije došlo samo zbog Sandaljeve smrti. Izvorni materijal nam ni u kom slučaju ne dozvoljava ovakve zaključke, tim prije što je Truhelka napravio izvjesni propust kod čitanja. Formulaciju »Et subiecta et supposita pleno iure dominio et Communitati...« protumačio je on kao da se odnosi na crkvu, a ne na župu Dračevicu.¹¹⁾ Što se tiče pripadnosti zamišljene crkve jednom od kultura, Truhelka je bio decidan tvrdeći da je crkva trebala biti katoličkog kulta.

Kao što vidimo ni Radonić ni Truhelka ne temelje svoja mišljenja u potpunosti na izvornom materijalu. Pošto u zapisnicima Vijeća umoljenih nije izričito određeno kojem kultu pripada crkva ostaje nam da podrobno analiziramo sve što je tamo zapisano. Kad je Pribislav u aprilu prvi put pokrenuo pitanje izgradnje crkve dobio je odgovor pun lijepih riječi ali i opreznosti, odgovor za koji se izrikom kaže da treba da ostavi nadu kako će dobiti mjesto za crkvu. Uz to se u odgovoru traži da Sandalj ustupi Dračevicu sa Novim. Krajnje je neobično što su Dubrovčani u toj mjeri rezervirani, ali samo ukoliko se radi o podizanju katoličke crkve. Ukoliko se radi o podizanju pravoslavne crkve ovakva rezerviranost postaje mnogo razumljivija. U tom slučaju i zahtjev za ustupanje Dračevice pokazuje se samo kao način da se zaobilaznim putem odbije Sandalj, a ne da se stvarno dobije ova za Dubrovčane vrlo zanimljiva župa.

Naše sumnje da Dubrovčani ne žele da dođe do realiziranja Sandaljeve zamisli postaju još veće kad pogledamo tok pregovora u novembru 1434. Pribislav se vratio sa novim uputstvima. Prvo je pokušao da isposluje podizanje crkve, ovaj put zajedno sa bolnicom, koja bi se izdržavala od kamata na Sandaljev poklad. Kod tog pokušaja je bio gotovo jednoglasno odbijen i pored nesumnjive koristi

¹⁰⁾ Podatak je preuzet iz C. Jireček, *Poselstvi Republiky Dubrovnice k cisarovne Katerine II 1771-1775.*, Prag 18, 3. Jireček je na istom mjestu obećao i posebnu raspravu o ovom slučaju, ali, nažalost, rasprava se nikad nije pojavila.

¹¹⁾ Č. Truhelka, *Konaovski rat*, 210. Uporedi nap. 6.

koju bi Dubrovčani imali od bolnice. Potom je ponudio i Dračevicu, uz samo jedan uvjet. I ako podložna »pleno iure« Dubrovačkoj Republici kao cjelini, župa nikad ne smije biti dijeljena među pojedince. Sad kad su konačno došli u priliku da dobiju Dračevicu, koju su i kasnije nastojali da dobiju,¹²⁾ Dubrovčani reaguju na čudan način. Usvajaju onaj raniji prijedlog, da se odobri izgradnja crkve i bolnice bez zahtjevanja nekog posebnog dara.

Logično je ovdje postaviti pitanje zašto Dubrovčani odbijaju tako povoljnu priliku da se teritorijalno prošire, i to upravo onamo gdje im to najviše odgovara. Čini nam se da odgovor na to pitanje stoji u vezi sa obavezama koje bi povlačilo takvo teritorijalno proširenje. Naime, kada bi dobili Dračevicu, Dubrovčani bi bili obavezni dati mjesto za crkvu i bolnicu, dok po prvom prijedlogu za njih još uvijek ne postoji tako striktna obaveza.¹³⁾ Ovako nevoljno pristajanje da se ispuni Sandaljeva želja, zajedno sa kasnijim odbijanjem da se zaključak uputi na Veliko vijeće radi konačne sankcije, zaista bi bilo neshvatljivo da se radi o uobičajenom podizanju katoličke crkve.

Ostaje da razmotrimo šta je stajalo u pozadini odluke da se prihvati gradnja bez zahtjevanja nekog posebnog dara. Nakon što je donesen zaključak u Vijeću umoljenih ostalo je da se obavi neophodna procedura u Velikom vijeću, a to je moglo potrajati još dugo vremena. Ovakvo otezanje ne bi imalo nikakvog smisla da nije posebnih uvjeta ovog konkretnog slučaja. Naime, Sandalj Hranić je već duže vrijeme bio bolestan, pa mu je po službenoj dužnosti odlazio čak i općinski liječnik iz Dubrovnika.¹⁴⁾ U kolikoj mjeri je stanje zdravlja velikog vojvode bilo ozbiljno govori i činjenica da je nakon ovog brzo i umro.¹⁵⁾ Lako je uočiti da su o zdravstvenom stanju Sandaljevom sve znali i Dubrovčani, pa su se stoga i odlučili na soluciju sa otezanjem oko gradnje zadužbine velikog vojvode.

¹²⁾ Dubrovčani pokazuju pretenzije na župu Dračevicu još 1358. U uputi poslanicima, koji su tad išli da pregovaraju sa kraljem Ludovikom o budućem položaju općine u okviru ugarsko-hrvatskog kraljevstva, navodi se kako je ta župa od davnina pripadala Cavtatu, kojega da je Dubrovnik nasljednik. Stoga poslanici treba da traže potvrdu i za taj teritorij. Vidi o tome kod V. Foretić, *Godina 1358. u povijesti Dubrovnika*, Starine JAZU, 50- 1960, 252. Kasnije, u toku sukoba sa Sandaljevim nasljednikom Stjepanom Hercegom, Dubrovčani su sklopili savez sa bosanskim kraljem Stefanom Tomašem koji im je poveljom od 18. XII 1451. ustupio između ostalog i cijelu župu Dračevicu sa Novim. L. j. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma 1/2*, Beograd — Sr. Karlovci 1934, 119. Opširnije vidi o tome kod K. Jiriček, *Nastojanje starih Dubrovčana oko raširenja granice*, Zbornik K. Jiričeka, I, Beograd 1959, 312—313.

¹³⁾ Što se tiče 6.000 zlatnih dukata koje je Sandalj trebao staviti u poklad, taj novac je već i onako stajao u pokladu. Uporedi o tome E. Lilek, *Riznica porodice Hranići (nadimak Kosača)*, GZM u BiH 1/1889, 1-25.

¹⁴⁾ Č. Truhelka, *Konavoski rat*, 209.

¹⁵⁾ Sandalj je umro 15. marta 1435. Uporedi o tome: S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba*, SANU, Posebna izdanja knj. CCCLXXVI, Beograd 1964, 8.

Na drugoj strani, kod Sandalja, nisu nam poznate okolnosti pod kojima se kod njega pojavila želja da podigne crkvu sa bolnicom. Prije svega, Sandalj nije ostavio svoj testament u Dubrovniku, pa ne možemo znati da li je u njemu bilo nešto o ovoj zadužbini. Što se, pak, pripadnosti Sandaljeve nekoj od srednjovjekovnih vjerskih zajednica tiče, ne možemo sa sigurnošću ništa reći. Nekoliko podataka koji su poznati govore o boravku najviših dostojanstvenika »crkve bosanske« na dvoru velikog vojvode.¹⁶⁾ Dalje nalazimo da su, dajući jednom prilikom uputu svom poslaniku kod Sandalja, Dubrovčani naložili da se u razgovoru sa Sandaljem djed »crkve bosanske« označi kao duhovni poglavar crkve kojoj pripada i Sandalj.¹⁷⁾ Nasuprot ovim činjenicama stoji isto toliko indikativan podatak da je druga Sandaljeva žena, Jelena, bila sestra srpskog despota Stefana Lazarevića, te kao takva sasvim sigurno pripadnik pravoslavne crkve. Kad se sve ovo uzme u obzir, bilo bi zaista veliko iznenađenje da se kod Sandalja javila želja da u Dubrovniku podigne katoličku crkvu.

Nakon svega što je rečeno o mogućnostima da crkva bude bilo katolička bilo pravoslavna, moramo u potpunosti odbaciti zaključak da je veliki vojvoda htio izgraditi katoličku crkvu. Sistemom eliminiranja polazimo od zaključka da se radilo o podizanju pravoslavne crkve. Uz prvobitno zamišljenu crkvu Sandalj je kasnije ponudio i bolnicu, vjerovatno kao još jednu pogodnost koja bi Dubrovčane mogla nagnati da prihvate ponudu.

Rezimirajmo na kraju sve što je do sad izneseno, pokušavajući ujedno i da otkrijemo moguću pozadinu pojedinih postupaka i Sandalja i Dubrovčana. Na jednoj strani Sandalj Hranić, veliki vojvoda bosanskog kraljevstva, poželio je u jednom trenutku da svojoj duši osigura vječni mir. Za ostvarenje tog cilja učinilo mu se najpogodnijim, vjerojatno pod uplivom žene, da podigne pravoslavnu crkvu u Dubrovniku, mjestu koje je bilo bastion katoličanstva na obzoru velikog vojvode.¹⁸⁾ Kada je osjetio da mu se približava konac života, Sandalj je postao spreman na najveće ustupke, kakav je recimo bio ustupanje Dračevice. Da je vojvoda toj akciji pridavao veliko značenje dokaz je i činjenica da sve poslove u vezi sa tim obavlja Pribislav Pohvalić, iskusni diplomata i jedan od najutjecajnijih ljudi na Sandaljevom dvoru.

¹⁶⁾ M. Dinić. *Iz Dubrovačkog arhiva III*, SANU, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, knj. III, Beograd 1967, 188, 189, 223.

¹⁷⁾ Radi se o pismu upućenom 30. IV 1405. dubrovačkom poslaniku ser Nikoli Gučetiću u jeku spora oko sela Lisac, Trnovica i Imotica. Cijela rečenica glasi: *Simo contenti remettasse a vedere questa raxon in lo diedo che e signore et padre spirtuale (sic) dela glexia vostra de Bosna et conte Volchez vostro frar et uno terzo nostro zintil homo de Ragusa.* M. Dinić, *Iz Dubrovačkog arhiva III*, 184.

¹⁸⁾ Jedan podatak iz pisma upućenog dubrovačkim poslanicima kod despota Đurda Brankovića u potpunosti rasvjetljava motive koji su Sandalja pokretali da onako gorljivo nastoji dobiti dozvolu za gradnju crkve. Naime, iz pisma saznajemo da je Jelena željela ispred gradskih zidina podići crkvu

Na drugoj strani, u Dubrovnik, kao bastion katoličanstva, unesen je nemir pojavom Sandaljevog poslanika koji traži da se njegovom gospodaru dozvoli da tu podigne pravoslavnu crkvu. Sandalja se ne može tek tako odbiti pošto je on već dugo u dobrim odnosima sa Republikom, prodao joj je svoj dio Konavala, pružio podršku u sukobu sa Radoslavom Pavlovićem, a nije ga ni zgodno ljutiti. U prvom trenutku vijećnici su zatražili predah kako bi se posavjetovali i razmislili o ovom zahtjevu. Pošto upravljači male Republike ne žele da se odreknu ekskluzivnosti svog katoličanstva, a istovremeno ne žele da otvoreno odbiju želju svog moćnog susjeda, izlaz je nađen u zahtjevu da se ustupi Dračevica. Vjerojatno se računalo kako vojvoda neće pristati na to i da će tako cijeli slučaj pasti u zaborav. Međutim, stvari su se zakomplicirale osam mjeseci kasnije, kada se isti onaj poslanik pojavljuje sa ponovljenim prijedlogom, ali i sa pristankom da se ustupi Dračevica. U tom trenutku se kao najprihvatljivije rješenje pokazuje prihvatanje prijedloga u prvoj instanci, da bi se potom odugovlačenjem dobilo na vremenu, jer je već izvjesno da ni Sandaljev život ne može još dugo potrajati. Kasnije, kad San-

u kojoj bi bila sahranjena nakon smrti. Zbog zanimljivosti, kao i potkrepe ranije iznesenih stavova, donosimo ovdje odlomak iz rečenog pisma koji se odnosi na ovu stvar.

HAD, Lettere di Levante XI, 271, 23. septembar 1435.

Et per le preghiere et dimanda chel fa che per noi sia consentito a dona Jella che possa fare una pizola chiesa fora delle mure de Ragusi dove faria la sua sepultura, pero che pensa venire et e morire a Ragusi. Li direte per parte nostra chel venire et qua stare di dona Jella sempre ne sera com grandissimo piacer cusi per amor dela Signoria sua, cusi per reverentia de voiuoda Sandagl i quali ambi duo di continuo teneramente anno amato et gran diletion portato alla Signoria nostra e Ragusi casa sua. Et i quali sopra li altri signori abiano reputati et reputiamo nostri benefactori et protectori, et che sempre seria gratia alla Signoria nostra poter far cosa che li piacesse, ne di cio in quello a noi fosse possibile mai ne retriemo, ma con buon cuore et ogni studio nostro ne sforzauamo di farlo. Il per che mo in questa sua rechiesta molto ne dispiace e dole non poterla compiacere come la magnificencia sua rechiede e vorave, non per che a noi sia volonta de non compiacerli, ma solamente perche a poter concedere e far cio non abiamo possanza ne libertade ne anche autoritade, pero chel poter et dominio nostro solamente e del temporale e non spirituale. E questa dimanda e et tocha al spirituale, chi e lo papa. Et del spirituale noi non possiamo impazare se excommunication non voliemo incorere, che Idio ce guardi. Et che cusi sia se vede et dimostra pero che se noi instessi uoressimo far edificare una chiesa secondo la nostra fede romana, non la possiamo fare se per lo papa solemmamente non e conceduto et dato licencia et anche fatto dota a tal chiesa per la qual abelmente in essa se possa li divini officii ccelebrare. Si che se a questa sua domanda non possiamo accettare et satisfare piaceli dignamente per le dicte caxon averne excusati, pero che in questo non manca per nostra volonta ma solamente per non poterlo far si come cosa che a noi non e permessa per lo papa senza sua autoritade. Ma se alguna cosa de piu vi dicesse sopra cio et voi nello date per vostre lettere a saper.

Na ovaj podatak mi je pažnju skrenuo, a dokument vrlo ljubazno ustupio, prof. dr Sima Ćirković, na čemu i ovom prilikom najtoplije zahvaljujem.

dalj više ne bude na životu i kad njegova udovica pokrene ponovo ovo pitanje, Dubrovčani imaju mnogo širi manevarski prostor, zaklanjajući se iza prijetnje ekskomunikacijom kojom će na njih udariti papa.